

А. В. Левенець

*к.ю.н., доцент кафедри конституційного права та правосуддя
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*

РОЛЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ У РЕФОРМУВАННІ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ

Вибори є найголовнішим інститутом демократичної держави, єдиним легітимним способом формування вищих представницьких органів влади. Забезпечення реального волевиявлення громадян можливе лише шляхом проведення чесних, прозорих, альтернативних, періодичних виборів, організованих із дотриманням всіх вимог національного та міжнародного права. Одним з найскладніших питань виборчого права вже довгий час залишається проблема визначення оптимальної виборчої системи, яка б відображала політичні уподобання громадян та забезпечувала максимальне врахування всіх голосів виборців.

Еволюція виборчої системи щодо обрання народних депутатів до Верховної Ради України пройшла найбільш бурхливу історію за час незалежності нашої держави: від мажоритарної у чистому вигляді (1990, 1994 роки) через змішану (1998, 2022 роки) до пропорційної із

закритими списками (2006, 2007 роки) та знову повернулась до змішаної (2012, 2014, 2019 роки). Із прийняттям Виборчого кодексу України у грудні 2019 р. знову відбулась зміна виборчої системи при парламентських виборах: відповідно до ст.133 Виборчого кодексу України встановлено, що «вибори народних депутатів України здійснюються на засадах пропорційної системи за єдиними списками кандидатів у депутати у загальнодержавному виборчому окрузі, з яких формуються регіональні виборчі списки кандидатів у депутати від партій» [1, ст.133]. Отже, Україна повернулась до пропорційної системи, проте на відміну від досвіду 2006-2007 років, зараз голосування відбуватиметься за відкритими списками із можливістю виборців обирати окрім партій, ще й потрібного кандидата із відповідного регіонального списку. Не вдаючись у позитиви та негативи нової (так само як і старих) виборчої системи та маючи обмеження обсягу даного дослідження, зупинимось на ролі Конституційного Суду України як єдиного органу конституційного контролю у процесі реформування виборчої системи.

Роль Конституційного Суду України у процесі реформування та визначення виборчої системи в Україні проявилась у наступному. Так, у процесі розгляду справи за поданням 49 депутатів про виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку політичної партії, КСУ зазначає: «визначення типу виборчої системи, її ознак та особливостей є питанням політичної доцільності та має вирішуватися парламентом відповідно до його конституційних повноважень за умови дотримання конституційних принципів та демократичних стандартів організації й проведення виборів» [2].

Наступна справа, яку розглянув КСУ у контексті визначення виборчої системи, мала місце у 2019 р. та була пов'язана із підготовкою висновків щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України ст.157 та 158 Конституції України (щодо зменшення кількості народних депутатів до трьохсот та закріпленні пропорційної виборчої системи). Готуючи відповідний висновок, КСУ зазначив: «виборчі системи є важливою складовою механізмом здійснення влади народом, їх зміст має значення для характеру відповідного представницького мандата та особливостей функціонування інституту конституційної відповідальності в системі представницьких органів» [3]. Далі КСУ, посилаючись на свою позицію, викладену раніше, повторює: «визначення типу виборчої системи, її ознак та особливостей є питанням політичної доцільності та має вирішуватися парламентом відповідно до його конституційних повноважень за умови дотримання конституційних принципів та демократичних стандартів організації й проведення виборів. З огляду на це немає потреби (імперативності) для закріплення типу виборчої системи в Конституції України» [3].

З наведених актів КСУ вбачається послідовний підхід органу конституційного контролю щодо того, що обрання типу виборчої системи є «питанням політичної доцільності» та має вирішуватись парламентом. Отже, КСУ не вважає той чи інший тип виборчої системи таким, який здатен у більшій чи меншій мірі вплинути на обмеження прав людини.

Слід зазначити, що на початку 2021 р. до КСУ знову було направлено подання частини народних депутатів, які вважають

неконституційним скасування мажоритарної виборчої системи на парламентських виборах (за якою до 2019 р. обирались 225 народних депутатів), а також обмеження права на само висування кандидатів у депутати (за новим виборчим кодексом висувати кандидатів може лише політична партія). З цього можна зробити висновок, що намагання окремих політичних сил постійно змінювати виборче законодавство та пристосовувати його норми під власні потреби матимуть місце й надалі. І саме через це вважаємо, що закріплення на конституційному рівні пропорційної виборчої системи можливо і не має потреби (на думку суддів КСУ не є імперативом), але могло б сприяти стабілізації даної системи, без якої неможливе формування сталої політичної культури у суспільстві.

Список використаної літератури

1. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 р. URL: Виборчий кодекс України | від 19.12.2019 № 396-IX (rada.gov.ua)

2. Рішення Великої палати Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо ... (справа про виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку політичної партії) від 21 грудня 2017 р. № 3-р/2017. URL: 3-p_2017_0.pdf (ccu.gov.ua)

3. Висновок Конституційного Суду України ... (щодо зменшення конституційного складу Верховної Ради України та закріплення пропорційної виборчої системи) (реєстр. № 1017) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 16 грудня 2019 р. № 8-в/2019. . URL: Висновок Конституційного Су... | від 16.12.2019 № 8-в/2019 (rada.gov.ua)